

OCHRANA NEMOVITÉHO KULTURNÍHO BOHATSTVÍ

Ilona Jančářová
Podzim 2017

KULTURNÍ PAMÁTKY JAKO SOUČÁST ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

- ☞ Životním prostředím je vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje (§ 2 ZŽP).
- ☞ Archeologické nálezy a nemovité památky jsou spjaty s pozemky, na nichž se nacházejí.
- ☞ Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví (1972) poskytuje společnou ochranu kulturním i přírodním a často i smíšeným objektům.
- ☞ **Stát chrání kulturní památky jako významného činitele životního prostředí a nenahraditelné bohatství státu.**

PRAMENY PRÁVNÍ ÚPRAVY

- ☞ Úmluva na ochranu kulturních statků v případě ozbrojeného konfliktu (Hague 1954),
- ☞ Úmluva o opatřeních k zákazu a zamezení nedovoleného dovozu, vývozu a převodu vlastnictví kulturních statků (Paříž 1970),
- ☞ Evropská úmluva o ochraně archeologického dědictví (Londýn 1969, revize Malta 1992)
- ☞ **Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví (Paříž 1972),**
- ☞ Úmluva o ochraně podvodního kulturního dědictví (Paříž 2001)

ÚMLUVA O OCHRANĚ SVĚTOVÉHO KULTURNÍHO A PŘÍRODNÍHO DĚDICTVÍ

- ☞ Výbor pro světové dědictví
- ☞ Seznam světového dědictví
- ☞ Seznam světového dědictví v ohrožení
- ☞ Fond světového dědictví

UNESCO památky v ČR:

Český Krumlov, Praha, Telč, Kutná Hora – historická centra
 Žďár nad Sázavou - Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře,
 Chrám sv. Barbory v KH, Katedrála Nanebevzetí Panny Marie v Sedlci,
 Třebíč - Židovská čtvrť a bazilika sv. Prokopa

UNESCO památky v ČR

- ☞ Lednicko-valtický areál
- ☞ Kroměříž - Zahrady a zámek
- ☞ Litomyšl - Zámek a zámecký areál
- ☞ Holašovice - Vesnická rezervace
- ☞ Olomouc - Sloup Nejsvětější Trojice
- ☞ Brno - Vila Tugendhat

2016

Regions	Cultural	Natural	Mixed	Total	%	States Parties with inscribed properties
Number of World Heritage Properties by region						
Africa	48	37	5	90	9%	33
Arab States	73	5	3	81	8%	18
Asia and the Pacific	172	62	12	246*	23%	36
Europe and North America	426	62	10	498*	47%	50
Latin America and the Caribbean	95	37	5	137*	13%	28
Total	814	203	35	1052	100%	165

ÚMLUVA O OCHRANĚ SVĚTOVÉHO KULTURNÍHO A PŘÍRODNÍHO DĚDICTVÍ

- ☞ Chránit a zachovat objekty dědictví.
- ☞ Vzájemně při ochraně spolupracovat.
- ☞ Nepřijmout úmyslně žádné opatření schopné přímo či nepřímo poškodit dědictví na jejich území nebo na území jiného smluvního státu.

ÚMLUVA O OCHRANĚ PODVODNÍHO KULTURNÍHO DĚDICTVÍ

- ☞ Zachovat podvodní kulturní dědictví pro blaho lidstva a zasadit se o jeho ochranu.
- ☞ Podvodní kulturní dědictví je chráněno před komerčním využíváním pro účely obchodování anebo spekulací.
- ☞ Preference zachování in situ.

Úmluva nereguluje otázky vlastnických práv k vrakům nebo ruinám mezi dotčenými státy

PRAMENY ČESKÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY

- ☞ Vl.n.z. o ochraně památkového fondu PSP dne 12. července 2017 usnesením č. 1752 ve 3. čtení zamítla
- ☞ Z.Č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči (ZoSPP)

Kulturní památky movité a nemovité
Archeologické nálezy

- ☞ Z.č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu

PRAMENY ČESKÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY

Prováděcí předpisy:

- ☞ Vyhl.č. 66/1988 Sb., kterou se provádí zákon České národní rady č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči
- ☞ Vyhl. č. 187/2007 Sb., kterou se stanoví obsah a náležitosti plánu území s archeologickými nálezy
- ☞ Vyhl.č. 420/2008 Sb., kterou se stanoví náležitosti a obsah plánu ochrany památkových rezervací a památkových zón

ZÁKLADNÍ POJMY

- ☞ **Kulturní památky** ➡ **prohlašuje MK:**
 - ☞ Movité i nemovité věci
 - ☞ Stavby, které nejsou samostatnou věcí, a soubory staveb
 - ☞ Soubory věcí nebo staveb
 - ☞ Archeologické nálezy
 - ☞ Kulturní památky zapsané do státních seznamů KP podle dřívějších právních předpisů se považují za KP dle ZoSPP
- ☞ **Národní kulturní památky** - kulturní památky, které tvoří nejvýznamnější součást kulturního bohatství národa ➡ **prohlašuje vláda nařízením**

ZÁKLADNÍ POJMY - JUDIKATURA

NSS 22A 21/2012:

- ☞ K žalobní námitce, že **průčelí domu** nebylo možné samostatně prohlásit za kulturní památku, jelikož není věcí v právním slova smyslu, soud uvádí, že dle ust. § 2 odst. 1 zákona č. 22/1958 Sb. „je památkou kulturní statek, který je dokladem historického vývoje společnosti, jejího umění, techniky, vědy a jiných oborů lidské práce a života, nebo jest jí dochované historické prostředí sídlištních celků a architektonických souborů, anebo věc, která má vztah k významným osobám a událostem dějin a kultury.“ Z uvedených definic je možné dovodit, že kulturní památkou mohly být nejen věci v právním slova smyslu, ale rovněž kulturní statky, mezi něž je možné podřadit i průčelí domu.

ZÁKLADNÍ POJMY

☞ Památkové rezervace

➔ prohlašuje vláda nařízením

☞ Památkové zóny

➔ prohlašuje MK po projednání s KÚ formou OOP

EVIDENCE KULTURNÍCH PAMÁTEK

☞ Ústřední seznam kulturních památek

☞ Katastr nemovitostí

Způsob ochrany nemovitosti

pam. rezervace - budova, pozemek v památkové rezervaci
památkově chráněné území
nemovitá kulturní památka

NÁSTROJE PRÁVNÍ REGULACE - FÁZE OCHRANY

1. Prohlašování za KP/NKP
2. Péče o zachování KP/NKP
3. Obnova KP/NKP
4. Zrušení prohlášení věci/stavby za KP

Ad 1. Prohlašování

- ☞ NKP prohlašuje vláda nařízením
- ☞ KP prohlašuje MK rozhodnutím - na návrh
- z vlastního podnětu
- ☞ **Povinnosti vlastníků před prohlášením:**
 - ☞ Chránit objekt před poškozením
 - ☞ Oznamit MK každou zamýšlenou i uskutečňovanou změnu vlastnictví, správy nebo užívání
 - ☞ Na písemné vyzvání oznámit požadované údaje
 - ☞ Umožnit prohlídku objektů

Z JUDIKATURY

II. Prohlášení nemovitosti za kulturní památku není omezením vlastnického práva bez náhrady ve smyslu ustanovení čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod. Touto náhradou je třeba rozumět zejména poskytnutí odborné pomoci při obnově památky, poskytování podkladů a informací, zabezpečování projektových a stavebně restaurátorských prací při obnově vybraných kulturních památek a možnost žádat o poskytnutí fakultativního příspěvku na obnovu kulturní památky.

☞ I. ÚS 35/94

Ad 2. Péče o zachování

Povinnosti vlastníků, uživatelů, správců:

- ☞ Na vlastní náklad pečovat o KP, udržovat ji v dobrém stavu a chránit ji před ohrožením, poškozením, znehodnocením a odcizením
- ☞ Užívat KP způsobem, který odpovídá jejímu kulturně-politickému významu, památkové hodnotě a technickému stavu

Povinnosti každého:

- ☞ Počínat si tak, aby nebyly způsobeny nepříznivé změny stavu KP a neohrožovat zachování a vhodné společenské uplatnění KP

Ad 2. Péče o zachování

Povinnosti vlastníků:

- ☞ Uvédomit každého, na koho KP převádí či komu ji přenechává, že je kulturní památkou (I.ÚS 1504/17)
- ☞ Každé ohrožení nebo poškození KP bezodkladně oznámit OÚRP (KÚ u NKP) a SÚ a vyžádat si rozhodnutí o způsobu odstranění závady
- ☞ Ohlásit každou zamýšlenou změnu v užívání KP (včetně vyklizení)
- ☞ V případě zamýšleného prodeje NKP ji přednostně nabídnout MK k realizaci předkupního práva

Ad 2. Péče o zachování

Administrativní nástroje:

- ☞ **Závazná stanoviska OSPP** pro rozhodnutí vydávaná podle zvláštních předpisů, jimiž mohou být dotčeny zájmy SPP
- ☞ **Stanoviska** k politice územního rozvoje a k ÚPD
- ☞ **EIA** - posuzují se vlivy na KP
- ☞ Rozhodování o způsobu využití KP na základě **závazného stanoviska OSPP** (§ 11/1)
- ☞ **Zákaz výkonu činnosti** nebo stanovení podmínek pro další výkon činnosti (§ 11/2)
- ☞ Přemístění nemovité KP pouze se souhlasem KÚ po vyjádření NPU

Ad 2. Péče o zachování

Administrativní nástroje při neplnění povinnosti péče o KP:

- ☞ Rozhodnutí o opatřeních, která je vlastník KP povinen učinit ve stanovené lhůtě (§ 10)
- ☞ Rozhodnutí, že se nezbytná opatření pro zabezpečení KP provedou na náklad jejího vlastníka (§ 15/1)
- ☞ Rozhodnutí o vyvlastnění (§ 15/3)
- ☞ Rozhodnutí o nařízení udržovacích prací nebo nezbytných úprav nebo nařízení neodkladných zabezpečovacích prací (§ 15/4)

Ad 2. Péče o zachování

Plošné mechanismy ochrany KP:

- ☞ Ochranné pásmo → - rozhodnutím OÚORP po vyjádření NPÚ
- jeho vytvoření je účelem pro vyvlastnění

- ☞ Povinnost vyžádat si závazné stanovisko OÚORP k určitým činnostem (uvedeným v § 14/2, 3)
- ☞ Náhradu za případnou majetkovou újmu poskytuje obec s RP

Ad 2. Péče o zachování

Koncepční nástroje :

- ☞ Plány ochrany památkových rezervací a památkových zón
- KÚ opatřením obecné povahy po projednání s MK, orgánem ÚP a příslušnou obcí

- ☞ Stanoví způsob zabezpečení kulturních hodnot
- ☞ Stanoví, u jakých nemovitostí je vyloučena povinnost vlastníka žádat o závazné stanovisko pro realizaci činností
- ☞ Na dobu 10 let
- ☞ Vztah k regulačnímu plánu

Ad 2. Péče o zachování

Ekonomické nástroje :

- ☞ Příspěvek na zachování a obnovu KP

→ obec nebo kraj ze svých rozpočtových prostředků

- a) jde-li o zvlášť odůvodněný případ
- b) nemůže-li vlastník KP uhradit z vlastních prostředků náklady spojené se zachováním nebo obnovou KP

→ MK ze SR v případě mimořádného společenského zájmu na zachování KP

Z JUDIKATURY

- ☞ Formulace zákona i vyhlášky používají podmíněného vyjadřování "příspěvek lze poskytnout", resp. "může být poskytnut". Přitom je třeba zvážit, že se tento příspěvek poskytuje na žádost, jež musí být odůvodněna a musí splňovat určité předpoklady. Lze proto mít za to, že neodůvodněné žádosti nebo neopodstatněným nárokům nemusí být vyhověno. **Proto nelze fakultativní způsob vyjadřování obou norem apriorně chápat jako popření ochoty státu poskytnout náhradu za nucené omezení vlastnického práva vůbec.**
- ☞ Z uvedených skutečností vyplývá, že **prohlášení za kulturní památku není zákonem pojato jako jednostranné omezení vlastnického práva bez náhrady.** Výše a způsob náhrady jsou dány povahou věci, zejména odvisí též od výše nákladů, jimiž údržba kulturní památky překračuje obvyklé náklady údržby nemovitosti. Fakultativní povaha formulací o možnosti poskytnout příspěvek je podřízena generální úpravě Listiny základních práv a svobod.
- ☞ *1. ÚS 35/94*

Ad 3. Obnova KP/NKP

- ☞ Obnova = údržba, oprava, rekonstrukce, restaurování nebo jiné úpravy KP

Povinnosti vlastníků:

- ☞ Vyžádat si předem **závazné stanovisko** OÚORP/KÚ
- ☞ Zajistit obnovu KP či jejich částí, které jsou díly výtvarných umění nebo uměleckořemeslnými pracemi pouze fyzickými osobami, které mají **povolení k restaurování**

Z JUDIKATURY

To, jak nemovitou kulturní památku obnovit, si nemůže posoudit bez dalšího její vlastník sám. Byla-li nemovitá kulturní památka z hlediska svých památkových hodnot vážně poškozena předchozími stavebními úpravami a poté povodněmi, měl její vlastník ve spolupráci s orgány památkové ochrany hledat ekonomicky únosná řešení, která by mu umožnila nemovitost opravit a modernizovat tak, aby co možná nejvíce odpovídala životním nárokům současnosti, a přitom byly zároveň co možná nejvíce zachovány či obnoveny původní historicky cenné prvky, jež z nemovitosti činily kulturní památku.

- ☞ (Podle rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 3. 2013, č. 7 As 188/2012-25)

Ad 3. Obnova KP/NKP

Administrativní nástroje:

- ☞ **Závazné stanovisko** OÚORP/KÚ
 - ☞ obnova KP
 - ☞ obnova staveb v památkové rezervaci či zóně nebo v ochranném pásmu nemovité KP
- ☞ v řízení dle SZ rozhoduje SÚ v souladu se závazným stanoviskem
- ☞ obnova na základě ohlášení - nutné předložit závazné stanovisko OSPP
- ☞ **Povolení k restaurování KP**

Z JUDIKATURY

- ☞ „Správní orgán musí při rozhodování na úseku památkové ochrany pečlivě vážit, zda omezení vlastnického práva, kterým je i závazné stanovení, jakým způsobem vlastník nemovitosti nacházející se na území památkové rezervace smí (či naopak nesmí) tuto nemovitost opravit, upravit či přebudovat, je **proporcionální veřejnému zájmu** na zachování památkové hodnoty dané lokality. **Památková ochrana tedy nesmí volit extrémní řešení, nezohledňující v potřebné míře i jiné konkurující legitimní zájmy, práva či hodnoty** a musí usilovat o co nejmenší omezení vlastnických práv dotčených vlastníků nemovitostí, která ještě vedou k dosažení cíle této ochrany.“

- ☞ Podle rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 8. 2009, č. j. 7 As 43/2009 - 52

Z JUDIKATURY

Při změně stavby, která leží v památkové rezervaci, je nutno respektovat závazné stanovisko orgánu státní památkové péče (§ 14 odst. 2 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči). Za porušení této povinnosti nese odpovědnost stavebník, tedy ten, kdo změnu stavby provádí [§ 35 odst. 1 písm. h) citovaného zákona]. Pokud změnu stavby provedl vlastník jednotky, nelze vinu za správní delikt automaticky přičítat společenství vlastníků jednotek (právnícké osobě obecně způsobilé rozhodovat o stavebních úpravách společných částí domu) jen proto, že změna stavby se dotkla společných částí domu.

- ☞ (Podle rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 25. 10. 2016, č. 5 A 152/2012-27)

Zrušení prohlášení za KP

Podmínky:

- ☞ nejde o NKP
- ☞ z mimořádně závažných důvodů
- ☞ MK na žádost vlastníka KP nebo organizace, která na zrušení prohlášení věci za KP prokáže právní zájem
- ☞ MK z vlastního podnětu
- ☞ vyjádření OÚORP/KÚ/AV
- ☞ další podmínky, určené MK

ARCHEOLOGICKÉ NÁLEZY

Provádění archeologických výzkumů:

- ☞ Archeologický ústav (AÚ)
- ☞ oprávněné organizace (VŠ na základě dohody)

☞ Povinnosti:

- ☞ uzavřít s vlastníky nemovitostí, na kterých se mají arch. výzkumy provádět, dohodu o podmínkách výzkumu na nemovitosti
- ☞ dbát zájmů chráněných zvláštními předpisy
- ☞ chránit práva a oprávněné zájmy vlastníků nemovitostí
- ☞ poskytnout přiměřenou náhradu za omezení užívání
- ☞ uvést nemovitost do předešlého stavu

ARCHEOLOGICKÉ NÁLEZY

Archeologický nález - je věc (soubor věcí), která je dokladem nebo pozůstatkem života člověka a jeho činnosti od počátku jeho vývoje do novověku a zachovala se zpravidla pod zemí

☞ povinnosti nálezce:

- ☞ učinit oznámení Archeologickému ústavu
- ☞ ponechat nález i naleziště beze změny až do prohlídky AÚ

PRÁVNÍ NÁSTROJE NA OCHRANU ARCHEOLOGICKÝCH NÁLEZŮ

Koncepční nástroje:

- ☞ Plány území s archeologickými nálezy - podklad pro plnění oznamovací povinnosti

☞ Povinnosti stavebníka

- ☞ oznámit záměr AÚ již od doby přípravy stavby
- ☞ umožnit AÚ či oprávněné organizaci provést na dotčeném území záchranný archeologický výzkum
- ☞ uhradit náklady záchranného arch. výzkumu, jedná-li se o podnikající osoby (PO+FO)

Z JUDIKATURY

Pojmem „od doby přípravy stavby“ v § 22 odst. 2 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, je nutno rozumět nikoli dobu, kdy dochází k právní přípravě stavby, ale teprve dobu, kdy je stavba připravována faktickou činností, která se na dotčeném pozemku zjevně projevuje, tj. např. skrývka zeminy. Teprve neoznámením takových činností oprávněné organizaci v dostatečném předstihu před jejich zahájením se stavebník dopustí správního deliktu podle § 35 odst. 2 písm. f) citovaného zákona.

- ☞ (Podle rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 21. 9. 2010, č. 10 Ca 98/2009-57)

PRÁVNÍ NÁSTROJE NA OCHRANU ARCHEOLOGICKÝCH NÁLEZŮ

Omezení vlastnických práv:

- ☞ Rozhodnutí o povinnosti vlastníka strpět provedení arch. výzkumu a o jeho podmínkách, pokud nedošlo k uzavření dohody mezi AÚ či oprávněnou organizací a vlastníky nemovitostí, na kterých se mají archeologické výzkumy provádět

☞ Náhrada za majetkovou újmu

- ☞ za omezení v užívání nemovitosti
- ☞ náhrada za poškození nemovitosti, nelze-li ji uvést do předchozího stavu

OCHRANA NEPŘEDVÍDANÝCH NÁLEZŮ

Nálezy kulturně cenných předmětů při
činnostech dle SZ (§ 176 SZ)

☞ Povinnosti stavebníka:

- ☞ neprodleně oznámit nález SÚ a OSPP
- ☞ učinit opatření k zabezpečení nálezu
- ☞ práce v místě nálezu přerušit

OCHRANA NEPŘEDVÍDANÝCH NÁLEZŮ

☞ Administrativní nástroje:

- ☞ SÚ v dohodě s OSPP stanoví podmínky k zabezpečení zájmů státní památkové péče, popř. rozhodnout o přerušení prací
- ☞ OSPP může stanovit opatření k ochraně nálezu a rozhodnout o přerušení prací
- ☞ SÚ může vydané **stavební povolení změnit či zrušit**

- ☞ stavebník může pokračovat v pracích až po písemném souhlasu orgánu, který o přerušení rozhodl
- ☞ stavebník má **nárok na úhradu nákladů**

SANKČNÍ NÁSTROJE

Sankce za přestupky PO + podnikajících FO:

- ☞ pokuta do výše 2 000 000/4 000 000 Kč
- ☞ zákaz činnosti až na 2 roky

Sankce za přestupky FO - obdobně

Sankce v režimu SZ

TZ § 229 - Zneužívání vlastnictví

Z JUDIKATURY

I. „Znehodnocení“ a „zničení“ ve smyslu § 35 odst. 1 písm. c) zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, je nutno vykládat jako podstatné snížení kulturní hodnoty památky (až na hodnotu nulovou), respektive její podstatné poškození (až destrukci).

II. Dojde-li v důsledku jednání vlastníka kulturní památky pouze k nepodstatnému snížení kulturní hodnoty památky nebo k jejímu nepodstatnému poškození, může se jednat pouze o některý z ohrožovacích deliktů dle § 35 odst. 1 písm. c) zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči. Toto nepodstatné snížení hodnoty či poškození je účinkem, který lze zohlednit při stanovení výše sankce.

III. Mezi skutkovými podstatami poruchových a ohrožovacích deliktů obsaženými v § 35 odst. 1 písm. c) zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, existuje vztah subsidiarity, a jejich jednočinný souběh je proto vyloučen.

☞ (Podle rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 5. 2014, čj. 7 As 44/2014-79)

ORGANIZAČNÍ ZABEZPEČENÍ

☞ Orgány státní památkové péče:

- ☞ Ministerstvo kultury
- ☞ krajské úřady
- ☞ obecní úřady obce s rozšířenou působností

☞ Památková inspekce - vykonává ústřední dozor

☞ Odborná organizace státní památkové péče

- ☞ Národní památkový ústav - podřízen MK

ORGANIZAČNÍ ZABEZPEČENÍ

☞ Obec může zřídit PO nebo organizační složku pro obnovu kulturních památek

☞ Komise státní památkové péče - zřizuje je rada kraje a rada obce s RP jako pracovní komise

☞ Konzervátor státní památkové péče - jmenuje jej OÚORP jako dobrovolného pracovníka
